

บรรณาธิการแถลง

ขณะนี้ ‘วารสารพัฒนาสังคม’ กำลังก้าวเข้าสู่ปีที่ 17 ซึ่งแม้ว่าไม่ใช่วารสารที่มีอายุเก่าแก่มากนัก แต่ก็มิได้เป็นวารสารที่มีอายุน้อยเกินไปหรือด้อยประสิทธิภาพไปเสียทีเดียว หากเทียบกับการเจริญเติบโตของคน ๆ หนึ่ง ก็อาจเรียกได้ว่ากำลังก้าวเข้าสู่วัยหนุ่มสาวที่มีการเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ได้มากพอสมควร ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวารสารพัฒนาสังคมพยายามรักษาคุณภาพทางวิชาการของเนื้อหาอย่างคงเส้นคงวา/เสมอต้นเสมอปลาย ปัจจุบันนี้ได้รับการจัดอันดับอยู่ในฐานข้อมูลของ ‘ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย’ (Thai-journal Citation Index Centre: TCI) กลุ่มที่ 1 อันเป็นเครื่องพิสูจน์ถึง ‘ความมีมาตรฐาน’ ในการจัดทำวารสารของเรา กองบรรณาธิการชุดปัจจุบันยังคงยืนยันยึดการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพสู่ชุมชนวิชาการต่อไป โดยปัจจุบันนี้วารสารพัฒนาสังคมได้รับการตอบรับจากผู้อ่านในระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ อย่างเด่นชัด ทั้งจำนวนผู้อ่านที่ขยายวงกว้างขึ้นและจำนวนบทความที่ผู้เขียนส่งเข้ามาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากเช่นกัน ซึ่งกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนมา ณ โอกาสนี้

สำหรับ ‘วารสารพัฒนาสังคม’ ฉบับนี้ (ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 เมษายน 2558) ได้เสนอบทความประจำฉบับในประเด็น ‘การพัฒนา ชุมชน และการเปลี่ยนแปลง’ อันเป็นข้อถกเถียงที่ยังหาข้อยุติไม่ได้เกี่ยวกับการพัฒนาที่มุ่งเน้นความทันสมัยในช่วงเกือบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนในภาคชนบทอย่างกว้างขวาง ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างทางการเมือง จนกระทั่งนำไปสู่คำถามที่ว่า ‘ท่ามกลางความทันสมัยเฉกเช่นในปัจจุบันนี้ ชุมชนจะมีการปรับตัวและ/หรือเสื่อมสลายลงไปมากน้อยเพียงใด’ และ ‘ชุมชนที่ดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่นั้นจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร’ นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันนี้ได้เกิดแนวคิดทางวิชาการในการฟื้นฟูชุมชนขึ้นมาใหม่ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาที่วางอยู่บนฐานของชุมชน แนวคิดเหล่านี้ในปัจจุบันยังคงอยู่ภายใต้การถกเถียงที่หาข้อยุติไม่ได้ อันเป็นพื้นที่ว่างให้วารสารฉบับนี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมในวิวาทะดังกล่าว

โดยบทความประจำฉบับ ประกอบด้วย 4 บทความ กล่าวคือ บทความแรก รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ได้พยายามไขปริศนาเพื่อให้ความกระจ่างต่อแนวคิดที่ว่าด้วย ‘ชุมชน’ ผ่านการสำรวจงานเขียนตั้งแต่ยุคคลาสสิกไปจนถึงปัจจุบัน ทั้งผลงานของนักคิดไทยและนักคิดตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และวิวาทะระหว่างแนวคิดชุมชนธิปไตยกับแนวคิดเสรีนิยม ผู้เขียนได้พยายามค้นหาความหมายของ ‘ชุมชน’ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอันเนื่องมาจากอิทธิพลของความทันสมัยใหม่ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมที่อยู่บนฐานของชุมชนในปัจจุบันอีกด้วย

บทความที่สอง รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปันตบแต่ง ได้เสนอผลการวิจัยเชิงประจักษ์ในกรณีของชุมชนเกษตรกรรมในภาคกลางแห่งหนึ่ง ซึ่งพบว่าหลังจากวิกฤติการณ์ต้มยำกุ้งปี 2540 เป็นต้นมา ชุมชนชนบทไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนทำให้ชุมชนมีความแตกต่างหลากหลายด้านอาชีพ และมีความเป็น ‘ชนชั้นกลางระดับล่าง’ อย่างเด่นชัด แต่การทำเกษตรกรรมในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาล้มละลาย เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงในขณะที่พืชผลมีราคาต่ำ อันทำให้ชาวชนบทเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว และได้รับความทุกข์ยากอย่างสาหัสสากรรจ์ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวส่งผลให้ชาวชนบทหันไปสนับสนุนนโยบายประชานิยมที่ช่วยพยุงพวกเขาไว้ให้จมน้ำตาย ในทัศนะของประภาส เขามองว่าชนบทไทยถูกผนวกเข้าสู่ระบบตลาดอย่างแน่นหนาเกินกว่าที่จะหันกลับไปหาแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้อีกแล้ว

บทความที่สาม รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ได้ศึกษาถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางต่อชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออก กล่าวคือ ชุมชนในอดีตที่อยู่บนฐานของความสัมพันธ์แบบเครือญาติได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบอุปถัมภ์ และต่อมาเปลี่ยนไปเป็นชุมชนแบบชนชั้นนำ (Elitism) โดยมีทั้งโครงสร้างอำนาจทางการเมืองแบบชั่วเดียว สองชั่ว สามชั่ว และหลายชั้น บทความสุดท้าย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแสะ ได้ศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการพัฒนาบนฐานของชุมชนในสังคมชนบทจำนวน 3 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ซึ่งพบว่า ในอดีตชุมชนทั้ง 3 แห่งต่างประสบปัญหาวิกฤติอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่ที่ขยายตัวเข้าสู่ชนบทอย่างรวดเร็วจนชาวบ้านปรับตัวไม่ทัน อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะวิกฤติดังกล่าวได้เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านหันหน้ามารวมตัวกันเพื่อแสวงหาทางออก จนสามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ พร้อม ๆ กับเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยผ่านการพัฒนาเกษตรกรรมแบบผสมผสาน พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ยึดมั่นในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน รวมทั้งการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ วารสารฉบับนี้ยังได้นำเสนอบทความทั่วไปอีกจำนวน 3 บทความ กล่าวคือ บทความแรก ดร.รติพร ถึงฝั่ง และ ดร.รัชพันธุ์ เชยจิตร ได้นำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) เกี่ยวกับ ‘ความสุข’ ของชาวกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดต่อความสุขของคนกรุง ก็คือ ‘การมีเงินออม’ รองลงมาได้แก่ ‘สภาวะสุขภาพ’ และ ‘สภาพแวดล้อมด้านที่อยู่อาศัย’ บทความถัดมา อาจารย์เชษฐา พวงหัตถ์ ได้ทำการสำรวจข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนา ระหว่างทฤษฎีการทำให้ทันสมัย ทฤษฎีพึ่งพิง และทฤษฎีระบบโลก โดยแสดงให้เห็นว่า แม้ทั้งสามทฤษฎีต่างวิพากษ์วิจารณ์และขัดแย้งระหว่างกันอย่างรุนแรง แต่กระนั้นก็ตาม จนถึงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาทฤษฎีเหล่านี้ต่างปรับตัวเข้าหากันจนทำให้ช่องว่างทางความคิดหดแคบลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งสามทฤษฎีได้มีการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการให้ความสำคัญต่อปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมากเกินไประดับหนึ่งมาเป็นการเน้นบทบาทของรัฐในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างเด่นชัด และบทความสุดท้าย ดร.หลี่ เหมินเหลียง ได้วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจีน โดยแสดงให้เห็นว่า แผนพัฒนาที่ผ่านมา (ตั้งแต่ฉบับที่ 1 – 12) ซึ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แม้ว่าจะประสบผลสำเร็จอย่างสูงที่ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง แต่การ

พัฒนาที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบทางลบต่อสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจน และปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจีนจึงจำเป็นต้องปรับแผนพัฒนาฉบับที่ 13 (ค.ศ. 2016 – 2020) โดยหันมาเน้นการพัฒนาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างจริงจัง

อาจกล่าวได้ว่า วารสารพัฒนาสังคมฉบับนี้ยังคงรักษาคุณภาพทางวิชาการ ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย ทั้งในแง่ของประเด็นและทัศนะที่ไม่เหมือนกัน อันเป็นการขยายพรมแดนแห่งความคิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้วิเคราะห์และตั้งคำถามต่อสถานะที่ดำรงอยู่ไม่มากนักน้อย อันเป็นคุณูปการที่บทความทางวิชาการพึงจะมี โดยกองบรรณาธิการมีความยินดีอย่างยิ่งหากท่านผู้อ่านจะได้ใช้บทความในวารสารฉบับนี้เพื่อการอ้างอิงทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และสุดท้ายนี้ ขอเชิญชวนทุกท่านเข้าชมเว็บไซต์วารสารพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นเว็บไซต์ในระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) เป็นระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย โดยสามารถเข้าสู่เว็บไซต์ดังกล่าวได้ที่ <http://www.tci-thaijo.org/index.php/jsd> ท่านสามารถดาวน์โหลดบทความ และส่งต้นฉบับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในระบบ Online Journal System (OJS) ได้โดยสะดวก ซึ่งทางกองบรรณาธิการยินดีต้อนรับทุกท่านเข้าสู่เว็บไซต์ของเราครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
บรรณาธิการ